

ŞİİRLE GEÇEN AY

Mehmet Can Doğan

- “Şiirle Geçen Ay”, benim şiir aylığım; hem geçmişini hem günceli gözetten bir tutanak. Geçmiş yılların gazete, dergi ve kitaplarından gözümüne ilişen, onları başka konular için incelerken, tararken beni kendine çeken ve üzerinde durma, düşünme gereği hissettiren bir şiir, şair veya şiirle ilgili bir sorun da yer alacak bu kişisel aylıkta; geçen aylarda yayımlanan dergilerdeki bir şiir, şiire ilişkin bir konu veya bir şiir kitabı da.

Faik Sabri Ceylân

Sivas'ta 1960'larda yayımlanan *Su* dergisinin 47. sayısındaki (Ocak 1964) “Dingin Kan” adlı şiiriyle fark ettim Faik Sabri Ceylân'ı. *Su*, taşrada yayımlandığı için şiir ve hikâyede genelde kabul görmüş beğeniyle çatılan metinlerin yer aldığı bir dergi. Edebiyat dünyasını izleyen metinler de bulunmakla birlikte, bunların bir kişiliği taşıdığını söylemek güç. “Dingin Kan”, öykünmeci değil; kurgusundaki bütünlük, ritmin kurguyu sürükleyişi, söz ekonomisi gibi özellikleriyle zamanında yazılan şiiri izlediği anlaşılan şairinin kişiliğini taşıyan bir şiir. Bu yüzden daha adıyla İkinci Yeni Şiiri'nin görgüsünü haber veren “Dingin Kan” durdurdu beni. Derginin bendeki cildinin son sayısındaki bu şiir, bütün cildi bir kez de şairinin metinleri için taramamı hazırladı. Yirmi altı sayıda, Ceylân'ın iki şiiri, derginin Anadolu ve sanatçının tutumu konulu soruşturmasına verdiği cevabı, Rainer Maria Rilke'den çevirdiği üç şiir ve 1939'da Nobel Ödülü verilen Finlandiyalı romancı Frans Eemil Sillanpää'nın ölümü üzerine yazdığı “Sillanpää Öldü” başlıklı hayranlık yazısı vardı. Ceylân'ın “İrmak Boylarında Söylenen” adlı şiiri de bütünlüklü kurgusu, mitik devirlerin atmosferini hissettiren söyleyişi, ritmin örgüdeki işlevi ve şiirdeki öznenin hissettiği yetinmezliğin verililiyle dikkat çekici. Şiirin şu ilk birimi, sonrakileri kendine hem sözcük havuzuyla hem söyleyişiyle hem de temanın hazırladığı ton ile bağlıyor:

“Irmak boylarında kokusu saçlarının
Irmak boylarında çiçekler, otlar
Ay ışıklarının sabah güneşlerine aktığı bir yerde
Buğdaylar mıdır büyüyen ta oralardan açılığımıza.”

Faik Sabri Ceylân'ın *Su* dergisinde yayımlanan diğer şiiri “Ben Çaresiz Kişiyim”, önceki iki şiirinin genişliğinden uzak bir aşk şiiri. Özellikle 1950’li yıllarda yabancı kadın adlarına sığınarak onlara seslenen şiirlerin alışkanlığında bir şiir bu. Şiirde seslenilen kişi, “Marie-Luise”. Yine de sırf bir alışkanlığın devamı gibi görmedim “Ben Çaresiz Kişiyim”i; yaşantı da içselleşmiş metne. Bunu metinden anlamak mümkün olduğu gibi, Ceylân’ın Sillanpää hakkında yazdığı yazının satır aralarındaki bilgilerle destekleyip doğrulamak da mümkün. Bu yazıda, “Türkiye’de başka yapıtlarının da yayımlanmasını umutla beklediğim Sillanpää’yı yıllarca sonra Almanya’da Alman diliyle okuyabildim.” diyor; Sillanpää’nın Türkçeye *Kutsal Yoksulluk* adıyla çevrilen romanının ilgi görmemesinden yakınıyor.

Muhtemelen öğrenim görmek üzere Almanya’ya giden Ceylân’ın kataloglarda herhangi bir kitabını göremedim. Eylül-Ekim 1956 tarihli *Yenilik* dergisinde “Kör Sevgi” adlı bir şiiri yayımlanmış; Aralık 1960’ta *Türk Yurdu*’nda “Kaçan” adlı şiiri çıkmış. *Türk Dili* dergisinin 1962-1966 yılları arasındaki sayılarında da dört şiiriyle yer almış. Bunlardan “Zincir Kopması” (Ağustos 1966), Walt Whitman’ın umudunu çağırıştırıyor ve uzayıp giden dizelerini andırıyor. İkin-

ci Yeni'nin "Öz Türkçe" eğilimi ve dilsel sapmaları da fark ediliyor hemen, bu şiirde. İkinci birimin ilk üç dizesi şöyle:

"Hangi çağdan kalmış kapanmaz yaraların bu içe vuruşu
Silintisiz bir andıç gibi belleğim, açıp okuyorum o yılgın savaş anılarını
Çoğu zaman bir anıt gibi yaşamışım, buna eski bir çöl devesi de denilebilir"

Faik Sabri Ceylân, yazmayı neden bıraktı? Bu sorunun cevabı yok ama yazmaya nasıl başladığını biliyoruz. *Vatan* gazetesinin "Sanat Sayfası"nda (20 Haziran 1954), "Bir fındık bahçesi içinde / Denizden uzak kuşlarla / Kimedir söylediğin bestesiz şarkı / Bir hayâldir gözlerinde esen / Tatlı." dizeleriyle başlayan "Irmak Boylarında Söylenen" adlı bir şiiri var. Gazeteye şiiriyle gönderdiği mektupta kendini tanıtmış Ceylân. Şu bilgileri vermiş:

"1937 yılında Giresun'un Kuşluhan köyünde doğdum. İlk tahsilimi Merkez İlk Okulunda bitirip orta tahsilime Giresun Erkek Sanat Enstitüsünde başladım. 10 ay önce İstanbul'a geldim. Halen İstanbul Sultan Ahmet Erkek Sanat Enstitüsüne devam etmekteyim Şiirden başka hikâyelerim de vardır. Enstitümüzün matbaa atölyesinde bastırdığımız öğrenci gazetemiz Meşale'den başka hiçbir yerde imzam çıkmamıştır."

Güven Turan'ın "Bozuk Sone 25"i

İki ayda bir yayımlanan *Kirpi Şiir* dergisi, 2010'daki 6. sayısıyla yayınına ara vermişti; "kirpilik" bir davranışla yeni bir yılı bekleme gereği duymadan, takvimin önemini gözetmeden Aralık 2020'de yayın dünyasına 7. sayıyla döndü. Ressam ve yazar Cavit Mukaddes'in sahipliğinde yayımlanan derginin önceki döneminde her bir sayının editörlüğünü farklı bir şair üstleniyordu. *Kirpi Şiir*'in yeni yayın döneminde, Enis Batur'un bir yıl boyunca "genel yayın yönetmeni" olarak dergiyi hazırlayacağı ve davet ettiği şair ve yazarlarla yol alacağı duyurulmuştu. Derginin 7. sayısında Batur'un davet ettiği yirmi sekiz şair, yazar ve sanatçının eserleri yer alıyor.

Kirpi Şiir dergisinin, önceki döneminde olduğu gibi, yeni döneminde de korunan özel bir tasarımı var. Katlamalı bir dergi, çarşaf gibi açılıyor. Yapısıyla mekânı gereksinen, John Berger'i hatırlayarak söylenirse şiirin saatini mekânla sabitleyen bir dergi. 7. sayısındaki metinlere bakıldığında, temsil alanının geniş tutulduğu fark ediliyor.

Güven Turan, "1960 Kuşağı" şairlerinden. Özel bir şiiri vardır onun ve bu şiir, özel bir okuru gözetir, çağırır, bekler. Son yıllarda dergilerde görünmüyordu. Bunun bir tavır alıştan kaynaklandığını, Murat Üstübal'ın Turan'la yaptığı ve *Buzdokuz* dergisinde (Ocak-Şubat 2021) yayımladığı söyleşiden öğreniyoruz. Şunları söylüyor:

"Durup beklemek. Şu anda da biraz onu hissettiğim için dur halindeyim zaten. Yani yazıyı alayım da çeviri yaparım filan, çok fazla yazmıyorum. Şöyle; gümbürtünün ortasında bu ses duyulmaz. Ben niye duyulmayacak sesimi çığıra-

yım? Devasa bir gümbürtü kopmuş siz orda şarkı söylüyorsunuz, duyulmaz.”

Kirpi Şiir'deki “Bozuk Sone 25”, gümbürtü ortasında kişinin kendi kendine söylediği sürekli şarkılardan biri olarak okunabilir, dinlenebilir, duyulursa duyulabilir. “Kendi kendine” sözünü özellikle kullandım çünkü şiirde konuşan özne, kendini, geçmişine dönerek tanımaya girişmiş durumda. “Kendini tanı” sözünün ironik bir biçimde işletildiğini bildiren bu durum, kişinin yılları kurcalamasını hazırlıyor.

“Bozuk Sone 25”, kişinin değişme veya dönüşmesini sorun edinmiş bir metin. Güven Turan, şiirinin daha ilk dizesindeki “Gregor Samsa” göstergesiyle Kafka'nın *Dönüşüm*'üne gönderiyor okuru. İkinci dizedeki “bir peyot deneyimi”nin de imlediği gibi, öznenin değişimi, yabancılaşmayı hazırlamıştır. Gregor Samsa şiirin anahtar sözüdür. Çünkü o, dönüşen veya değişendir. Şiirin konuşan öznesi de kendinin bir zaman “oklu kirpi”ye bir zaman da “pars”a dönüştüğünü; bir gece birinin diğerini, sonraki gece diğerinin birini kovaladığını söyler. Kafka'nın *Dönüşüm*'ünde olduğu gibi, her durumda kovalayan da kovalanan da öznenin kendidir:

“Bendim kovalayanlar da kovalananlar da
Her iki dönüşümde de”

Bu dönüşümlerde bir ouroboros hareketi vardır; kendini kaparak kendini doğurmaya, yaratmaya dönük bir hareket. Başka bir deyişle kendi mitosunu yaratma hamlesi. Şiirin öznesi, değişim/dönüşüm durumu üzerinden varlığın neliğini (mahiyetini) sorunsallaştırır. Yeniyetmelik dönemine giderek dönüşümün izlerini arar:

“Denemiştım, biliyorum dedemin revolveriyle
Yeniyetmeliğimin hırçın günlerinde”

Ouroboros hareketi, “tek başına rus ruleti” oynamak gibidir. Yeniyetmelik günlerinde dedenin revolveriyle girilen deneyim, öznenin kendinin bir dönemini “yeniyetmelik” olarak gördüğü bir *olgunluk ânında* bile hatırlanıyorsa özne hâlâ bireysel mitosuna çalışıyor demektir. Kovalamak ve kovalanmak, Gregor Samsa'nın trajedisidir ve bütün mitoslar, trajik bir özden fıskırır. Güven Turan'ın “Bozuk Sone 25”i, kişisel deneyimi evrensel bir gerçekle yüzleştirdiği veya kişisel deneyimi evrenselin aynasına tuttuğu için etkileyici bir şiir; ayrıca sıcak da. Ama Gregor Samsa'nın ona atılanlardan sakınmaya çalışırken duyduğu türden bir sıcaklık bu.

